

อนาซีด: การกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

Cultural Commodification of Anasyid of Thai Muslims in The Southern Border Province

ไชยวุฒิ หมดสมัน^{1*}, ปัญญา เทพสิงห์¹, และ เกียรติวาท บัญปราการ²

Chaiyawut Matsaman^{1*}, Punya Tepsing¹, and Kettawa Boonprakarn²

Abstract

The objective of this research is to study the cultural commodification of Anasyid among Thai Muslims in the Southern Border Provinces including Pattani and Songkhla. Anasyid is a preaching song with important principles to reinforce the traditional beliefs of Islam since ancient times. This research employs the qualitative method, using in-depth interviews and non-participatory observation as data collection tools with the combination of information from related documents and previous studies as well as a content analysis technique to analyze the obtained data. The findings were descriptively presented in the form of a report.

The results of the research showed that the Thai Muslims' cultural commodification of Anasyid along with the following stages: (1) Anasyid meaning

¹คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ต.คอหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110, ²คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

¹Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University, Hatyai Campus, Khohong Sub-district, Hatyai District, Songkhla Province 90110, ²Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University, Hatyai District, Songkhla Province 90110

*ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding E-mail: chaiyawut.working@gmail.com)

รับบทความวันที่ 28 มีนาคม 2563 แก้ไขวันที่ 24 กันยายน 2564 รับลงตีพิมพ์วันที่ 18 ตุลาคม 2564

creation of the Anasyid; (2) organizing Anasyid competitions with social institutional support; (3) creating an Anasyid artist's identity in society; (4) Anasyid production; and (5) product advertisements through various kinds of media channels which can provide a platform for an Anasyid learning area and continued development of the production systems afterward.

Keywords: *Anasyid Songs, Cultural Commodification, Southern Border Provinces*

บทคัดย่อ

งานวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมของอนาซิดของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การวิจัยครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ร่วมกับการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเขียนผลเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า อนาซิดของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนใต้ ประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี และจังหวัดสงขลา ซึ่งอนาซิดเป็นลำนำที่มีใจความหลักสำคัญเพื่อตอกย้ำอุดมการณ์ความเชื่อตามแบบฉบับของศาสนาอิสลามที่มีต่อพระเจ้าองค์เดียว และการปฏิบัติตามศาสนาเพื่อเป็นมุสลิมที่ดีอันเป็นรูปแบบที่ยึดถือปฏิบัติมาช้านาน ถูกทำให้กลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมด้วยกระบวนการ ดังนี้ ประการแรก ผู้ผลิตประกอบสร้างความหมายให้แก่อนาซิด ประการที่สอง การจัดเวทีประกวดแข่งขันโดยมีสถาบันทางสังคมเป็นเบื้องหลัง ประการที่สาม การสร้างตัวตนให้ศิลปินเป็นที่ยอมรับทางสังคม ประการที่สี่ เครื่องมือในการผลิตอนาซิดที่ทันสมัย และประการที่ห้า การโฆษณาผ่านสื่อช่องทางต่าง ๆ โดยสามารถนำองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์เพื่อสร้างพื้นที่การเรียนรู้อนาซิดและพัฒนากระบวนการผลิตให้มีคุณภาพต่อไป

คำสำคัญ: *อนาซิด กระบวนการกลายเป็นสินค้า จังหวัดชายแดนใต้*

บทนำ

การพัฒนารุดหน้าอย่างรวดเร็วของโลกภายใต้อิทธิพลปรัชญาทุนนิยม เป็นผลให้มนุษย์และความสัมพันธ์รอบตัวที่มีช่องทางเหมาะสมแปรเปลี่ยนเป็นสินค้าที่มีมูลค่าซื้อขายได้ในระบบตลาด สังคมเผชิญกับความซับซ้อนทั้งในมิติด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ครอบงำวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ เบี่ยงเบนพฤติกรรมมนุษย์รับใช้ระบบทุนนิยม ส่งผลกระทบโดยตรงต่อสังคมไทยที่ต้องพยายามปรับตัว เพื่อดำรงอัตลักษณ์เฉพาะไว้มิให้ถูกกลืนหายไปพร้อมกับการพัฒนากระแสหลัก (Pongnil, 2015) อนาซิดเป็นอัตลักษณ์ของมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ที่ถูกสร้างขึ้นผ่านกระบวนการสร้างความหมายและคุณค่ามาอย่างยาวนาน แทรกซึมเข้าสู่วิถีชีวิตยึดโยงกับชีวิตประจำวันอย่างแน่นแฟ้น ซึ่งอนาซิดในพื้นที่ที่ถูกประกอบสร้างความหมายให้แตกต่างจากอัตลักษณ์อนาซิดในพื้นที่อื่น ๆ (Daoh,

2010) อนาชีตถูกนิยามความหมายและให้คุณค่าเป็นลำนํ้าที่บริสุทธิ์ มีผู้ถ่ายทอดชักชวนผู้คนสู่การปฏิบัติความดี ซึ่งแตกต่างด้วยบริบทพื้นที่ ภาษา วัฒนธรรม และประเพณี มีเนื้อหาหลักสัมพันธ์กับหลักความเชื่อและหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม (Sharepie, 2015)

การปะทะสังสรรค์ระหว่างอิทธิพลทุนนิยมกับวัฒนธรรมกระแสอย่างอนาชีต นำไปสู่ผลลัพธ์ที่มีนัยยะซ่อนเร้นบางประการที่ปรากฏเด่นชัดในปัจจุบัน คือ การประกอบสร้างอนาชีตให้กลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม เพื่อต่อรองการดำรงอยู่ของวัฒนธรรม และการประกอบสร้างอนาชีตเพื่อรับใช้ตลาดภายใต้ระบบทุนนิยม ซึ่งเป็นผลให้อนาชีตเริ่มมีกระบวนการผลิตที่แปรผันไปตามความต้องการของสังคม อาทิ แสดงในกิจกรรมรื่นเริงต่าง ๆ และผ่านช่องทางสื่อโซเชียลมีเดีย แทนการขับร้องเพื่อเรียกผู้คนสู่การกระทำดีเช่นอดีต ส่งผลให้กระบวนการสร้างความหมายโดยใช้ภาษาและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ดำรงอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคมที่แปรเปลี่ยนไป วัฒนธรรมจึงถูกสร้างเพื่อใช้ต่อรองอำนาจ หรือต่อต้านวาทกรรมหลักที่ครอบงำอยู่ (Kaewprakob, 2010)

ในทัศนะของ Appadurai (1986 cited in Leejaroen, 2016) กระบวนการกลายเป็นสินค้า (Commodification) เกิดจากความอยากของมนุษย์ที่มีต่อสรรพสิ่ง โดยสามารถใช้เงินซื้อหาได้ จากความสัมพันธ์ทางสังคม และความต้องการเป็นอิสระจากการควบคุมของศีลธรรมหรือข้อห้ามทางวัฒนธรรม ซึ่งกระบวนการกลายเป็นสินค้าขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของการช้อนทับขององค์ประกอบหลายประการ ทั้งเรื่องของเวลา วัฒนธรรม และสังคม หากบริบทมีความเหมาะสมต่อการซื้อขาย สรรพสิ่งเหล่านั้นก็จะกลายเป็นสินค้าได้ เพื่อแสวงหากำไรและสะสมทุนทางเศรษฐกิจ แลกเปลี่ยนโดยใช้เงินตราเป็นตัวสำคัญ เช่นเดียวกับการกดทับภายใต้อิทธิพลปรัชญาทุนนิยมทำให้อนาชีตสร้างกลไกการปรับตัวที่ซับซ้อน อย่างค่อยเป็นค่อยไปขององค์ประกอบสู่การกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

จากปรากฏการณ์ข้างต้น ผู้วิจัยจึงศึกษากระบวนการกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมของอนาชีตในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน ประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี และจังหวัดสงขลา ซึ่งมีอัตลักษณ์เฉพาะในด้านภาษา การแต่งกาย และรูปแบบการนำเสนอที่น่าสนใจ อีกทั้งได้รับความนิยมจากผู้บริโภคเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งแสดงข้อมูลกระบวนการผลิตอนาชีตที่ซับซ้อน จนกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้ สามารถนำองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์เพื่อสร้างพื้นที่การเรียนรู้อนาชีต และพัฒนาระบบการผลิตให้มีคุณภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการกลายเป็นสินค้าของอนาชีตในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลภาคสนาม การเลือกพื้นที่ศึกษา ผู้วิจัยเลือกอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี และอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่เก็บข้อมูล

ภาคสนาม เนื่องจากมีวัฒนธรรมการขับร้องอนาซีตมายาวนานตั้งแต่อดีต ซึ่งผสมผสานอัตลักษณ์ที่โดดเด่นทั้งความเป็นไทยและวัฒนธรรมมาเลย์ อีกทั้งเป็นพื้นที่เศรษฐกิจมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศมาเลเซีย เป็นการปะทะสังสรรค์ระหว่างกัน เกิดการไหลลื่นทางวัฒนธรรมอย่างไม่หยุดนิ่ง ผู้วิจัยแบ่งผู้ให้ข้อมูลเป็น 3 กลุ่ม คือ ผู้ฝึกสอนศิลปนาซีต มีประสบการณ์ในการฝึกสอนศิลปนาซีตอย่างน้อย 10 ปี จำนวน 3 คน ศิลปินนาซีต อายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป มีประสบการณ์ในการขับร้องอนาซีตอย่างน้อย 5 ปี และเคยเข้าการแข่งขันในระดับต่าง ๆ อย่างน้อย 1 ครั้ง จำนวน 3 คน และผู้คนที่ไปที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วมในการรับชมรับฟังอนาซีต ทั้งในพื้นที่จังหวัดปัตตานี จังหวัดสงขลา และบุคคลทั่วไป จำนวนทั้งสิ้น 3 คน รวมทั้งสิ้น 9 คน ร่วมกับการศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาจัดหมวดหมู่แยกตามประเด็นที่ศึกษา ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าเพื่อความน่าเชื่อถือ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาแล้วตีความโดยใช้แนวคิดกระบวนการกลายเป็นสินค้า แนวคิดภาพตัวแทน แนวคิดพื้นที่ และแนวคิดการประกอบสร้าง เพื่อเป็นเครื่องมือในการอธิบายกระบวนการกลายเป็นสินค้าของอนาซีต โดยเขียนผลเชิงการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ต้นกำเนิดของอนาซีตปรากฏขึ้นในแถบตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งในอดีตผู้ประพันธ์นิยมแต่งขึ้นและร้องในการปลุกเร้าสงครามในสงคราม เพื่อสร้างขวัญกำลังใจและปลอบประโลมให้เกิดการผ่อนคลายจากศึกสงคราม โดยมีการพัฒนาอย่างเด่นชัดในช่วงทศวรรษ 1930 (ช.ล.) จากคำบอกเล่า มีการขับร้องลำนำต้อนรับทาสที่อพยพจากเมืองมังกะฮ์ ไปยังเมืองมาตีนะห์ พร้อมทั้งตีกลองประกอบจังหวะเพลง อนาซีตขยายไปพร้อมกับการแผ่ขยายตัวของศาสนาอิสลาม แทรกซึมเข้ากับวิถีชีวิต วัฒนธรรมของบริบทพื้นที่ที่แตกต่างกัน เช่นเดียวกับบริเวณคาบสมุทรมลายูที่รับอิทธิพลจากศาสนาอิสลาม (Daoh, 2010)

อนาซีตเข้ามาในประเทศไทยพร้อมกับการเผยแผ่ศาสนาอิสลาม โดยเริ่มจากบริเวณพื้นที่ชายแดนภาคใต้ เป็นการรับเอารูปแบบอนาซีตมาจากประเทศอินโดนีเซีย และประเทศมาเลเซียเข้ามาเป็นหลัก ซึ่งมีลักษณะวัฒนธรรม ความเชื่อ ภาษาที่ใกล้เคียงกัน แล้วจึงเกิดการผสมกลมกลืนเข้ากับวัฒนธรรมไทย มีการพัฒนารูปแบบอนาซีตให้มีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะพื้นที่ อนาซีตในบริเวณแถบนี้จึงมีความโดดเด่นในเรื่องของภาษา การแต่งกาย ที่นิยมขับร้องเป็นภาษามลายูกลาง ผสมกับเนื้อร้องแบบภาษาไทย และการแต่งกายแบบชาวมลายู โดยจะให้ความสำคัญกับการแต่งกายที่สวยงาม การวางตัวที่เหมาะสม และการสื่อสาร เพราะชาวไทยมุสลิมเชื่อว่าศิลปินผู้ขับร้องบทเพลงอนาซีตเป็นผู้เชิญชวนผู้คนให้ปฏิบัติความดี และเป็นผู้เผยแผ่ศาสนา (Farn (pseudo), interview, June 25, 2019)

ครั้งเมื่อโลกเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การขยายตัวของระบบทุนนิยม และความสลับซับซ้อนของสังคม ทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อสังคมไทย ทำให้ทุกอย่างที่ถูกผลิตขึ้นปรับตัวเข้าหาการเปลี่ยนแปลงกระแสหลัก แม้กระทั่งวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ ก็ถูกผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดและผู้บริโภค เพื่อต่อการรักษาอัตลักษณ์

อันเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง เช่นเดียวกันกับอนาซีต ซึ่งพบว่า อนาซีตที่ได้รับการยอมรับและความนิยมกว้างขวางในปัจจุบัน มักถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการดึงดูดผู้คนเข้าสู่พื้นที่การค้า รวมถึงถูกผลิตขึ้นโดยมีนายยะฮ่อนเร้น ภายใต้เครื่องมือของรัฐ ซึ่งใช้เป็นภาพตัวแทนอัตลักษณ์ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อการท่องเที่ยว (Imron (pseudo), interview, May 27, 2019)

ดังนั้นอนาซีตในปัจจุบันมีการนำเสนอด้วยรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต และวาระการแสดงที่แปรผันไปตามความต้องการของสังคม อนาซีตถูกผลิตขึ้นเพื่อสร้างตัวตนไม่ใช่การสะท้อน หรือเลียนแบบอนาซีตจากพื้นที่อื่น หากแต่เป็นการประกอบสร้างเป็นภาพตัวแทนให้อนาซีต โดยปฏิบัติการที่สลับซับซ้อน ผ่านกระบวนการผลิตเป็นภาพ เสียง และสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อใช้แทนความหมายให้กับอัตลักษณ์ของตนเองใหม่ภายใต้รากของวัฒนธรรมเดิม

จะเห็นได้ว่า อนาซีตมีคุณค่าผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวไทยมุสลิมชายแดนภาคใต้มาแต่ครั้งอดีตอย่างแน่นแฟ้น ซึ่งในปัจจุบันพบว่า มีกระบวนการประกอบสร้างอนาซีตที่ซับซ้อน รวมถึงการตั้งราคาค่าตัวและการต่อรองราคาสำหรับการแสดงอนาซีต ทำให้อนาซีตถูกผลิตขึ้นเพื่อเป็นสินค้าอย่างเต็มรูปแบบ อันสามารถสร้างรายได้ให้กับกลไกที่เกี่ยวข้องกับการผลิตอนาซีต และตอบสนองความต้องการของตลาดและผู้บริโภคได้อย่างดี

จากการศึกษา พบว่า การกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมของอนาซีตในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี และอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มีกระบวนการกลายเป็นสินค้า ดังนี้

“อนาซีต” สู่การประกอบสร้างความหมาย

การผลิตอนาซีตในปัจจุบัน ผู้ผลิตจะกำหนดรูปแบบกระบวนการได้มาซึ่งอนาซีตไว้เพื่อให้การประกอบสร้างอนาซีตมีความแตกต่างกันอย่างน่าสนใจ โดยคำนึงถึงความต้องการของตลาดและผู้บริโภคเป็นประการแรก กลไกสำคัญนั้นคือ การกำหนดมาตรฐานคุณสมบัติของศิลปินอนาซีต ประกอบด้วย รูปร่าง หน้าตา เสียงร้อง และบุคลิกภาพที่เหมาะสม อันสามารถเป็นที่ยอมรับของสังคมและสร้างมูลค่าและราคาการแลกเปลี่ยนในระบบตลาดได้ สู่การสร้างความหมายที่แตกต่างตามความต้องการที่แปรเปลี่ยน (Yosub (pseudo), interview, March 15, 2020)

ในอดีตอนาซีตประกอบสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ศาสนาอิสลาม โดยการตอกย้ำอุดมการณ์ความเชื่อของศาสนาอิสลามผ่านเนื้อเพลง อนาซีตจึงถูกนิยามเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ศาสนา และชักจูงผู้คนสู่การทำมาค้าขาย แต่เมื่อกาลสมัยเปลี่ยนแปลง กระแสโลกภายนอกก็เปลี่ยนไป ส่งผลให้สังคมมีความซับซ้อนขึ้นในทุกมิติ อิทธิพลของระบบทุนนิยมแทรกซึมเข้าสู่วิถีชีวิตคนในสังคม ผู้คนถูกรอบงำด้วยระบบเงินตราในการดำเนินชีวิตประจำวัน สิ่งต่าง ๆ ถูกตีค่าเป็นมูลค่าที่สามารถซื้อขายแลกเปลี่ยนได้ในระบบตลาด รวมทั้งวัฒนธรรม ประเพณี และความเชื่อ (Muhammad (pseudo), interview, February 20, 2020)

ปัจจุบัน อนาคตจึงถูกประกอบสร้างความหมายใหม่ภายใต้รากของความหมายเดิมให้สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้มากขึ้น คือ นำมาเพื่อความบันเทิงที่มีเนื้อเพลงสอดคล้องอุดมการณ์ความเชื่อตามหลักการศาสนาอิสลามเช่นเดิม ซึ่งถูกสร้างขึ้นเพื่อรับใช้สังคมในช่วงเวลาและบริบทที่ต่างกัน แต่เปลี่ยนผ่านการผสมผสานรูปแบบการนำเสนอที่ทันสมัยขึ้น อาทิ การขับร้องด้วยเสียงประสาน ประกอบเครื่องดนตรีสากล กระบวนการประกวดแข่งขันชิงเงินรางวัลในระดับต่าง ๆ และพื้นที่แสดงอนาคตที่ทันสมัย เพื่อช่วงชิงความหมายสื่อความบันเทิงที่ไม่ขัดต่อหลักการของศาสนาไว้ และอีกความหมาย คือ อัตลักษณ์ตัวตนบนชายแดนใต้ ซึ่งผ่านกลวิธีการผลิตที่ซับซ้อนเพื่อให้สังคมนิยมความหมายและคุณค่าในฐานะวัฒนธรรมอันเป็นอัตลักษณ์บนชายแดนใต้ อาทิ การแต่งกายรูปแบบมลายูประยุกต์ มีภาษาอาหรับ ภาษามลายูกกลาง มลายูถิ่น และภาษาไทยในเนื้อร้อง เพื่อสร้างความแตกต่างจากอนาคตในพื้นที่อื่น ผ่านปฏิบัติผลิตซ้ำความหมายอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็น “ภาพตัวแทน” อัตลักษณ์บนชายแดนใต้ (Sulkibli (pseudo), interview, July 20, 2019)

การประกอบสร้างความหมายใหม่ภายใต้รากของความหมายเดิมของอนาคตนั้น มาจากการสำรวจความต้องการของตลาดและผู้บริโภค ซึ่งผู้ผลิตสามารถกำหนดคุณสมบัติในการคัดเลือกศิลปินอนาคตที่เหมาะสม เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างครบถ้วน (Irfan (pseudo), interview, May 9, 2019)

“อนาคต” เวทีแข่งขันสู่การเป็นสินค้า

อนาคตในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้มีการแข่งขันมาตั้งแต่อดีต จากคำบอกเล่าอนาคตเกิดขึ้นในสถาบันปอเนาะ และโรงเรียนตาดีกา (โรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม และโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามระดับประถมศึกษา) เมื่อ 48 ปีที่แล้ว หรือประมาณ พ.ศ. 2515 โดยรับเอารูปแบบและวิธีการนำเสนอมาจากประเทศอินโดนีเซียในระยะแรก และประเทศมาเลเซียตามลำดับ บทเพลงแรก คือ “เซอลิมูปูเตะ” และพัฒนามาสู่การแข่งขันในระดับโรงเรียนแล้วจึงขยายสู่พื้นที่ในระยะเวลาต่อมา โดยเป็นรูปแบบการประกวดที่ไม่มีกระบวนการที่ซับซ้อน ไม่กำหนดเงื่อนไขกำหนดคุณสมบัติเฉพาะ เพียงผู้เข้าร่วมแข่งขันมีความกล้าแสดงออก และสามารถสื่อความหมายผ่านเนื้อเพลงได้จะเป็นผู้ชนะ (Farn (pseudo), interview, June 25, 2019)

กลไกสำคัญที่ทำให้อนาคตกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมในปัจจุบัน คือ ผู้ผลิตประกอบสร้างกระบวนการผลิตให้ซับซ้อนมากขึ้น เพื่อให้ได้มาตรฐานตามคุณสมบัติที่กำหนด และตอบสนองความต้องการของตลาด ผ่านขั้นตอนการประกวดแข่งขัน ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก ดังนี้ *ประการแรก* เกณฑ์การรับสมัครตามคุณสมบัติที่กำหนด *ประการที่สอง* ผ่านการคัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญ *ประการที่สาม* คณะกรรมการผู้ตัดสินบนเวที *ประการที่สี่* เวที แสง สี เสียงที่ทันสมัย *ประการที่ห้า* ผู้เข้าร่วมแข่งขัน และ *ประการที่หก* เงินรางวัล และถ้วยรางวัลหรือเกียรติบัตร ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“...เราจัด Dai Voice Thailand เป็นเวทีที่ใหญ่ งบประมาณ 2 ล้านบาท ระบบเสียงดี จอดีจออลทุกอย่าง มีระบบปุ่มแดงเขียว มันทำให้ดูใหม่ คนดูเค้าติดตาม แล้วเขาก็ลุ้นไปด้วย มันไม่เคยมีดูแต่ในโทรทัศน์ พอมาดูของจริงเขาก็มากันเยอะมาก...”

(Farn (pseudo), interview, June 25, 2019)

การแข่งขันโดยการกำหนดคุณสมบัติผู้เข้าแข่งขันเป็นกระบวนการในคัดกรองอนาซีตให้ได้คุณภาพ รวมถึงการตั้งรางวัลให้กับผู้เข้าร่วมประกวด เป็นแรงจูงใจในการเข้าร่วมประกวดแข่งขัน และเป็นส่วนสำคัญในการดึงดูดความสนใจผู้ชมในสังคมอันมีความผูกพันกับอนาซีตอย่างแน่นแฟ้นมามีส่วนร่วมกับการแข่งขันได้อย่างดี

การมีส่วนร่วมของผู้ชมในสังคมสู่การแข่งขันอนาซีต อาทิ การร่วมรับชมการแข่งขันอนาซีต การมีส่วนร่วมในการส่งกำลังใจ เป็นนัยยะสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการยอมรับต่อศิลปินได้ดียิ่งขึ้น

ภาพที่ 1 รางวัลสำหรับผู้เข้าแข่งขันอนาซีต

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2562

ภาพที่ 2 รางวัลสำหรับผู้เข้าแข่งขันอนาซีต

ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2562

การประกอบสร้างรายการแข่งขันอนาซีตที่แตกต่างจากอดีต คือ ผู้ผลิตมีการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนอย่างชัดเจน ประกอบด้วย ด้านเสียงร้อง ความพร้อมเพรียงในการขับร้อง การนำเสนอที่สร้างสรรค์ เสน่ห์บนเวที บุคลิกภาพที่เหมาะสม และการแต่งกาย ซึ่งคัดกรองผู้เข้าร่วมแข่งขันตามคุณสมบัติที่กำหนดให้ตรงกับเจตจำนงของผู้ผลิต และความต้องการของผู้บริโภค (Bensoh, interview, May 10, 2019)

เมื่อผ่านปฏิบัติการซ้ำจนเกิดการยอมรับจากภาคสังคม การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ จึงเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจกรรมดังกล่าว โดยการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนอย่างเป็นจริงเป็นจัง เกิดการจัดตั้งกลุ่มองค์กรพัฒนาและอบรมผู้เข้าร่วมแข่งขัน เพื่อเพิ่มศักยภาพให้กับ

ศิลปินอนาซิด ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“...เดี๋ยวนี้ทั้งแสงไฟทั้งเวที การถ่ายทอดสด ไลฟ์สด ชุดการประกวด ใส่ชุดมลายูสวย แต่งตัวสวยหล่อกันมา เสียงก็ดี การนำเสนอต่าง ๆ มันก็ทำให้เป็นที่ยอมรับ สิ่งนี้คือตอบรับ...”

(Nasron (pseudo), interview, May 20, 2019)

การสนับสนุนจากสถาบันต่าง ๆ เกิดการรับรู้และยอมรับการแข่งขันอนาซิดอย่างรวดเร็ว โดยที่สมาชิกในสังคมไม่รู้สึกรู้หายืดเยื้อการยอมรับ แต่เป็นกระบวนการผลิตซ้ำจนเกิดความเคยชิน ปรากฏการณ์ดังกล่าวยังส่งผลให้เกิดการประกอบสร้างพื้นที่การคำไปพร้อมกับการแข่งขันอนาซิด อนาซิดจึงถูกใช้เป็นเครื่องมือของภาครัฐ และสถาบันทางสังคมในการสร้างพื้นที่การคำ โดยลักษณะให้เข้าพื้นที่เพื่อจำหน่ายสินค้า ซึ่งเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจเข้าสู่พื้นที่ ซึ่งเป็นนัยยะซ่อนเร้นจากกระบวนการผลิตและการขยายการรับรู้อนาซิด (Khasyid (pseudo), interview, May 16, 2019)

เมื่อสังคมถูกครอบงำด้วยระบบทุนนิยมที่แลกเปลี่ยนด้วยเงินตรา เมื่ออนาซิดมีช่องทางเหมาะสมแก่การซื้อขายจึงเปลี่ยนตัวเองเข้าสู่ปฐมบทการกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม ซึ่งการเปลี่ยนเป็นสินค้าได้นั้นต้องผ่านกระบวนการสร้างมูลค่าที่เหมาะสมกับการแลกเปลี่ยนให้อนาซิด อาทิ การจัดเวทีประกวดที่มีกระบวนการที่ซับซ้อน เพื่อให้ศิลปินที่ผ่านการประกวดมีคุณค่าสร้างมูลค่าทางการตลาด และเป็นที่ยอมรับเชิงสังคม

“อนาซิด” การสร้างตัวตนที่สังคมยอมรับ

เป็นที่น่าสังเกตว่ากระบวนการสร้างตัวตนอนาซิดให้เป็นที่ยอมรับของสังคม ปรากฏขึ้นเมื่อความสัมพันธ์เชิงอำนาจกระแสหลักภายใต้ระบบทุนนิยมที่เบียดเบียนพฤติกรรมผู้คนสู่ระบบตลาดครอบงำด้วยวาทกรรมการพัฒนาที่สังคมส่วนใหญ่นิยมหลงใหลในภาพเบื้องหน้า เกิดการกีดกันให้อนาซิดกลายเป็นชายขอบ ตกอยู่ในฐานะที่ถูกเบียดขับให้มีโอกาสต่อทางเศรษฐกิจ อันปรากฏอย่างเด่นชัดถึงความนิยมอนาซิดในอดีตถูกลดทอนความสำคัญลง จึงเกิดกระบวนการต่อรองอำนาจวัฒนธรรมกระแสหลักด้วยการประกอบสร้างวัฒนธรรมกระแสรองอย่างอนาซิด เพื่อช่วงชิงความหมายเครื่องมือในการเผยแผ่ศาสนา และอัตลักษณ์ตัวตนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้

กระบวนการประการสำคัญถัดมา คือ การนำผู้ที่ได้ผ่านการคัดกรองคุณภาพตามคุณสมบัติที่กำหนด มาพัฒนาศักยภาพตามขั้นตอนที่ผู้ผลิตกำหนด ประกอบด้วย *ประการแรก* การฝึกฝนทักษะการขับร้อง *ประการที่สอง* พัฒนาบุคลิกภาพให้เหมาะสม ปรับเปลี่ยนรูปลักษณ์ภายนอกในมีความน่าดึงดูด *ประการที่สาม* การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมทั้งบนเวทีและล่างเวที โดยตั้งอยู่บนหลักการตามแบบฉบับศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด เช่น ความอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่ยุ่งเกี่ยวสารเสพติดทุกชนิด และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเยาวชน และ *ประการที่สี่* การสร้างอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่ม อาทิ รูปแบบการขับร้องที่แตกต่าง เช่น ร้องสดประกอบเครื่องดนตรี ร้องสดไม่ประกอบเครื่องดนตรี ร้องสดประกอบดนตรีสำเร็จ (Backing Track) เป็นต้น (Farn (pseudo), interview, June 25, 2019) นอกจากนี้ อาทิ รูปแบบการแต่งกายวัฒนธรรมมลายูประยูกต์ และจำนวนศิลปินขับร้องอนาซิดแต่ละกลุ่ม

ซึ่งมีความแตกต่างกันตั้งแต่ 1 - 6 คน โดยถูกออกแบบไว้อย่างน่าสนใจ ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“...ภาพรวมเนื้อเพลงมันเหมือนเดิมไม่เปลี่ยน แต่เดี๋ยวนี้คนสมัยก่อนฟังเนี่ยเขาก็จะอะ ทำไมมันมีดนตรีอะไอย่างนี้ มันน่าจะร้องสดเพราะกว่า...”

(Arofah (pseudo), interview, May 30, 2019)

“...วัยรุ่นอะ ก็อย่างมีดนตรีเสริม อย่างน้อยก็ให้ทันสมัยเหมือนในปัจจุบัน (แย่งพื้นที่สื่อ)...”

(Imron (pseudo), interview, May 27, 2019)

ผู้คนในสังคมบางกลุ่มมองว่าการเปลี่ยนผ่านนิยามความหมายและคุณค่าอนาซีตแบบเดิมสู่กระบวนการประกอบสร้างอนาซีตที่ซับซ้อนขึ้น อาจส่งผลให้อุดมการณ์และบทบาทหน้าที่ของอนาซีตเปลี่ยนไป แต่กระบวนการสร้างตัวตนผ่านปฏิบัติการซ้ำทำให้เกิดการยอมรับมากขึ้น

ความแยบยลของปฏิบัติการซ้ำทางวัฒนธรรม ทำให้เกิดการยอมรับในตัวตนของอนาซีต ส่งผลให้ภาพของสังคมทุนนิยมรุกคืบเข้าสู่ชุมชนอย่างค่อยเป็นค่อยไป ผู้คนถูกครอบงำให้หลงใหลกับภาพเบื้องหน้าโดยไม่รู้สึกถูกยัดเยียดให้ยอมรับ จนอาจลืมพิจารณาเนื้อแท้กลไกตลาด อนาซีตจึงถูกลดทอนความหมายอุดมการณ์ดั้งเดิมลงไปเหลือเพียงผลิตเพื่อกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมรับใช้สังคมทุนนิยม

“อนาซีต” เครื่องมือเพื่อสร้างให้เป็นสินค้า

กระบวนการต่าง ๆ แสดงให้เห็นองค์ประกอบของการกลายเป็นสินค้าของอนาซีตในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ซับซ้อนอย่างมีลำดับขั้นตอน ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงตามกระแสของโลกภายใต้กระแสทุนนิยม ด้วยปัจจัยข้างต้นทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนและอนาซีตแปรเปลี่ยนไปหลายประการ ทั้งอุดมการณ์ในการผลิต และการนิยามความหมายที่เกิดจากการปฏิสังสรรค์ระหว่างอนาซีตผ่านสายตาของชุมชน

องค์ประกอบสำคัญสำหรับการกลายเป็นสินค้าของอนาซีต คือ การประกอบสร้างเครื่องมือให้อนาซีตเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงและสัมผัสได้ง่าย เป็นเหตุผลประการสำคัญที่ผู้ผลิตใช้กลไกการตลาดเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

จากคำบอกเล่า ผู้ผลิตเริ่มใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นเครื่องมือเพื่อให้อนาซีตกลายเป็นสินค้าจากกระแสการผลิตผลงานเพลงในแถบยุโรปและอเมริกันยัมบันที่กลืนในเทปคาสเซ็ท และแพร่กระจายไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว เมื่อราวปี ค.ศ. 1990 หรือ พ.ศ. 2533 ประเทศไทยได้รับอิทธิพลเครื่องมือการบันทึกเสียงประเภทนี้ด้วยเช่นกัน อีกทั้งได้รับความนิยมและสร้างมูลค่ามหาศาลในระบบเศรษฐกิจยุคนั้น จึงทำให้อนาซีตเริ่มบันทึกเสียงผ่านเครื่องมือเทปคาสเซ็ทเพื่อจำหน่าย โดยระยะแรกอาศัยอุปกรณ์การบันทึกเสียงจากประเทศมาเลเซีย เนื่องจากในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ยังไม่มีเครื่องมือเทคโนโลยีการผลิต การบันทึกเสียงอนาซีตในช่วงนี้ได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็ว โดยมีการบันทึกเสียงร้องไปพร้อมกับเสียงดนตรีที่ทันสมัย ทำให้เทปคาสเซ็ทอนาซีตได้รับการยอมรับ ผู้คนเริ่มให้ความสนใจมากขึ้น และเกิดการขยายตัวของตลาดอนาซีตอย่างรวดเร็ว (Hamdee (pseudo), interview, June 15, 2019)

เมื่อประมาณ พ.ศ. 2543 ส่วนแบ่งด้านการตลาดของเทปคาสเซตเริ่มน้อยลง เนื่องจากเทคโนโลยีการบันทึกเสียงเปลี่ยนผ่านสู่กลุ่ม CD VCD และ DVD ที่มีทั้งภาพและเสียง อีกทั้งสามารถเพิ่มอรรถรสในการรับชม ซึ่งต่างจากเทปคาสเซตที่มีเพียงเสียงเท่านั้น การบริโภค CD เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นที่ยืนยันให้นาซีตก้าวเข้าสู่รูปแบบใหม่ในการบันทึกที่มีทั้งเสียงร้อง ดนตรี และภาพประกอบสวยงาม การเปลี่ยนผ่านสู่ CD ทำให้ตัวตนของนาซีตชัดเจนขึ้น เนื่องจากปรากฏศิลปินผู้ขับร้อง เนื้อร้อง และเสียงดนตรีที่ทันสมัยชัดเจน เครื่องมือประเภทนี้ทำให้ผู้คนเข้าถึงได้ง่าย และเกิดการยอมรับนาซีตเพิ่มขึ้น (Husin (pseudo), interview, June 9, 2019) ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“...ก็มันก็กลายเป็นสินค้า กลายเป็นธุรกิจนะ อย่างน้อยก็เป็นสื่อทางเลือกของมุสลิมเรา แต่ทุกอย่างเมื่อลงทุนมันก็ต้องมีกำไร ไม่มีอะไรเป็นของฟรี...”

(Farn (pseudo), interview, June 25, 2019)

กลไกตลาดเบี่ยงเบนพฤติกรรมของผู้คนให้รับใช้ระบบทุนนิยม วัฒนธรรมที่เกิดจากการให้คุณค่าถูกแทนที่ด้วยมูลค่าในระบบตลาด คุณภาพของการผลิตอย่างเข้มข้นตามความต้องการของตลาด เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เมื่อต้องการดำรงอยู่ท่ามกลางสังคมทุนนิยม เพราะเป็นผลตอบแทนทางการค้า

ปัจจุบัน เครื่องมือถูกพัฒนาสู่ยุคเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital) กระบวนการนี้เพิ่มศักยภาพในการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์ให้กับผู้คนอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน หากย้อนกลับไปในอดีต เครื่องมือต่าง ๆ เป็นลักษณะของการสื่อสารทางเดียว การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างศิลปินนาซีตกับผู้คนจึงเป็นมนต์เสน่ห์ที่ค่อนข้างห่างไกล ถึงแม้จะสามารถโน้มน้าวผู้ฟังให้คล้อยตามนัยยะซ่อนเร้นได้ก็ตาม แต่เครื่องมือที่สามารถสื่อสาร 2 ช่องทางได้ หรือการโต้ตอบกลับไปกลับมาได้ จะทำให้ผู้บริโภคมีส่วนร่วมกับนาซีต และเกิดเป็นเครือข่ายสังคมที่ผูกพันกับนาซีตอย่างแน่นแฟ้นขึ้น ซึ่งเครื่องมือที่ดีที่สุดในการสร้างความสัมพันธ์เครือข่ายทางสังคมปัจจุบัน คือ สื่อโซเชียลมีเดีย ประกอบด้วย เฟซบุ๊ก (Facebook) และ ยูทูบ (YouTube) ที่ผู้บริโภคสามารถเลือกเข้าชม หรือติดตามนาซีตได้ตามความสนใจ ทั้งในรูปแบบการถ่ายทอดสด และการรับชมย้อนหลัง อีกทั้ง สามารถแสดงความคิดเห็น หรือสนทนาส่วนตัวกับศิลปินนาซีตได้ตลอดเวลา (Ahmad (pseudo), interview, May 12, 2019)

“...เราเองก็อยากพัฒนา เราเปลี่ยนโลกไม่ได้ เราก็ต้องตามให้ทัน เราไม่อยากให้นาซีตเราหาขายนาซีตเป็นสิ่งที่ดี แล้วสร้างมูลค่าได้ สามารถพัฒนาดัดแปลง ถ้าเราไม่ทำแล้วความบันเทิงของเราละ...”

(Rusydi (pseudo), interview, May 18, 2019)

รูปแบบเครื่องมือที่รุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว เพิ่มขีดความสามารถให้มนุษย์เข้าถึงความสะดวกสบายและสามารถเผยแพร่ข้อมูลอย่างมีเคยเป็นมาก่อน ปริมาณข้อมูลมหาศาลทะลักเข้าสู่ชุมชนคุณภาพของสื่อ (Media) ประเภทต่าง ๆ จึงเป็นส่วนสำคัญในการคัดกรองการบริโภคขั้นต้น เพราะฉะนั้นการช่วงชิงความหมายท่ามกลางเครื่องมือเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีขีดความสามารถการเข้าถึงผู้บริโภคได้อย่างฉับไว นั่นคือการพัฒนาศักยภาพนาซีตอยู่ตลอดเวลา โดยพัฒนาให้มีรูปแบบที่น่าสนใจแปลกใหม่ สามารถประเมินเป็นมูลค่าและตอบสนองความต้องการของตลาดตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป

“อนาซีด” โฆษณาผ่านสื่อช่องทางต่าง ๆ

การประกอบสร้างอนาซีดท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน การช่วงชิงความหมายอัตลักษณ์ตัวตนผ่านพื้นที่สื่อสังคมเพื่อเข้าถึงผู้บริโภคให้ได้มากที่สุดเป็นอีกกระบวนการสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างการยอมรับต่อตัวตนอนาซีด ซึ่งผู้ผลิตจะทำหน้าที่ประกอบสร้างพื้นที่บนสื่อสังคมทุกรูปแบบเพื่อสร้างความหมายให้กับศิลปินอนาซีด และช่วงชิงความหมายอัตลักษณ์ตัวตนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย สื่อโทรทัศน์ วิทยุ และพื้นที่เสมือน

ภาพที่ 3 การถ่ายทอดสดศิลปินอนาซีดประเภทกลุ่ม
ที่มา: ถ่ายโดยผู้วิจัย เมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2563

ภาพที่ 4 การถ่ายทอดสดศิลปินอนาซีดประเภทเดี่ยว
ที่มา: Facebook Farn Farhan เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2562

ปัจจุบัน ผู้ผลิตพยายามใช้เครื่องมือที่ได้รับความนิยมเข้าถึงมวลชนได้ปริมาณมหาศาล จึงเลือกยึดครองพื้นที่เสมือนซึ่งเป็นช่องทางการเข้าถึงผู้บริโภคง่ายที่สุด อีกทั้งสามารถกำหนดขอบเขตพื้นที่หรือแม้กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการให้อนาซีดเข้าถึงได้อย่างตรงเป้าประสงค์ คือการสร้างเพจเฟซบุ๊ก (Page Facebook) โดยใช้กระบวนการผลิตซ้ำและสร้างความหมายในรูปแบบใหม่ภายใต้ความหมายเดิมให้อนาซีดเป็นสิ่งที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย และมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น (Yosub (pseudo), interview, March 15, 2020) โดยกลไกในการสร้างตัวตนให้อนาซีด คือการพยายามถ่ายทอดกระบวนการขั้นตอนการประกอบสร้างศิลปินอนาซีด ตั้งแต่การรับสมัครโดยการกำหนดเงื่อนไขคุณสมบัติของผู้สมัคร การเข้าร่วมประกวดแข่งขันในรอบต่าง ๆ ซึ่งในพื้นที่เสมือนจริงผู้บริโภคสามารถเข้าถึงได้ง่ายรวดเร็ว

และสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตซ้ำอานาซีในรูปแบบใหม่ผ่านการแชร์ (Share) โดยผู้บริโภคสามารถติดตามศิลปินที่ชื่นชอบ และเห็นการพัฒนาของศิลปินอานาซี ทำให้อานาซีสัมพันธ์กับผู้คนง่ายขึ้น ซึ่งการขยายการรับรู้อานาซีจนเกิดปฏิบัติการซ้ำเข้าไปในพื้นที่เสมือนและพื้นที่จริงเช่นกัน ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า

“...กลายเป็นว่ามี FC งานมุสลิมเรา ถ้าไม่มีอานาซี มันจะห้อยๆ เดียวนี้เค้ามักเชิ้ออานาซี เขามีเฟสบุ๊คแฟนเพจ ทำตัวเองให้มันเป็นแบรนด์...”

(Nasreen (pseudo), interview, July 7, 2019)

ปฏิบัติการผลิตซ้ำผ่านช่องทางต่าง ๆ หรือมักถูกเรียกว่าการโฆษณา ทำให้คนในท้องถิ่นและผู้คนในพื้นที่เสมือนเข้าถึงอานาซีได้ง่าย อีกทั้งส่งผลให้อานาซีเป็นเครื่องมือในการดึงผู้บริโภค หรือมักถูกใช้เป็นเครื่องมือรับใช้สถาบันทางสังคมในการดึงคนเข้าสู่พื้นที่การค้าเพื่อผลประโยชน์ของหน่วยงาน

เมื่ออานาซีถูกผลิตผ่านกระบวนการที่ซับซ้อน ประกอบสำนั้นยะของความหมายและคุณค่าใหม่ภายใต้ความหมายเดิม สะท้อนให้เห็นความยืดหยุ่นของวัฒนธรรมที่สามารถเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตให้สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ โดยไม่ถูกรื้อถอนความหมาย ซึ่งใช้กลวิธีต่อรองความหมายโดยการประกอบสร้างตัวตนให้มีความสัมพันธ์กับศาสนา เพื่อให้สังคมรับรู้ความหมายของการผลิตตัวตนอานาซีอยู่ในขอบเขตที่ศาสนาอนุญาตให้กระทำได้ ทำให้การปรับเปลี่ยนโครงสร้างอื่น ๆ สามารถทำได้โดยไม่ขัดแย้ง เกิดการยอมรับจากภาคประชาสังคม และสามารถดึงดูดมวลชนเข้าสู่พื้นที่การค้าได้โดยผ่านปฏิบัติการซ้ำทุกช่องทาง อานาซีจึงถูกผลิตให้กลายเป็นสินค้าอย่างเต็มรูปแบบ

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษากระบวนการกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมของอานาซีในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี และอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา พบว่า อานาซีมีกระบวนการประกอบสร้างที่สลับซับซ้อนแตกต่างจากการผลิตอานาซีรูปแบบเดิมในอดีต โดยเปลี่ยนตามกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง ความซับซ้อนของสังคมและมิติอำนาจเชิงสังคม ส่งผลโดยตรงด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม อีกทั้งการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมที่รุกรานเข้าสู่ชุมชนท้องถิ่น ครอบครัวและเบียดเบียนพฤติกรรมของผู้คนสู่ระบบการแลกเปลี่ยนโดยใช้เงินตรา ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างทุนทางวัฒนธรรมกับระบบตลาด อันส่งผลให้การประกอบสร้างอานาซีในปัจจุบันมีความซับซ้อนไปสู่ความสัมพันธ์เชิงพาณิชย์ที่สามารถตั้งราคา และต่อรองมูลค่าการแลกเปลี่ยนในระบบตลาด ซึ่งปรากฏกระบวนการกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมของอานาซีในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังต่อไปนี้

กระบวนการแรก การประกอบสร้างความหมายใหม่ภายใต้ความหมายเดิม เกิดจากอานาซีถูกเบียดขับจากวัฒนธรรมกระแสหลักให้กลายเป็นชายขอบที่ด้อยค่าในระบบเศรษฐกิจ ผู้ผลิตจึงต่อรองโดยสำรวจความต้องการของผู้บริโภคและตลาดก่อนผลิตอานาซี โดยมีการกำหนดคุณภาพและ

คุณสมบัติของอนาซีดไว้ให้มีความแตกต่างกันอย่างน่าสนใจในแต่ละกลุ่มที่ประกอบสร้างขึ้น เพื่อรับใช้สังคมในแต่ละช่วงเวลาและบริบทที่แตกต่าง ซึ่งผู้ผลิตมีกระบวนการผลิตที่ซับซ้อนเพื่อให้ได้มาซึ่งนิยามความหมายและคุณค่าตามที่กำหนด ผ่านปฏิบัติการซ้ำเพื่อช่วงชิงความหมายสื่อที่ไม่ขัดต่อหลักการศาสนาอิสลาม สอดคล้องกับ Intarapanich and Janthranusorn (2014) ซึ่งศึกษาเรื่องการช่วงชิงความหมายในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ กรณีศึกษา กุดทิ้ง จังหวัดบึงกาฬ พบว่า การช่วงชิงความหมายพื้นที่เกิดจากการถูกเบียดขับออกจากอำนาจเดิมในการจัดการพื้นที่ชุมชน ทำให้คนในชุมชนถูกจำกัดสิทธิการเข้าถึงทรัพยากรผ่านการครอบงำของรัฐและองค์กรเหนือรัฐ จึงเกิดการต่อรองอำนาจในการผสมผสานความหมายใหม่เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพื่อแสดงถึงความชอบธรรมในการจัดการพื้นที่และจัดการทรัพยากรโดยคนในชุมชน

กระบวนการที่สอง เวทีแข่งขันสู่การเป็นสินค้า อีกกระบวนการสำคัญของการกลายเป็นสินค้า คือ ผู้ผลิตจะประกอบสร้างการผลิตให้ซับซ้อนผ่านกระบวนการประกวดแข่งขันอนาซีด ซึ่งมีองค์ประกอบหลายประการ อาทิ เกณฑ์การรับสมัคร คุณสมบัติ การคัดเลือกด้วยผู้เชี่ยวชาญ คณะกรรมการตัดสินเวที แสง สี เสียงที่ทันสมัย และรางวัลสำหรับผู้เข้าร่วมแข่งขัน ซึ่งกระบวนการนี้เป็นกลไกสำคัญในการคัดกรองศิลปินให้ได้ตามเจตนารมณ์ของผู้ผลิตผ่านปฏิบัติการซ้ำ อีกทั้งการประกวดที่น่าสนใจ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการดึงดูดความสนใจจากผู้บริโภคให้ติดตามอนาซีดและเกิดการยอมรับจากสังคมได้ง่ายขึ้น ส่งผลให้ภาคสังคมและหน่วยงานอื่น ๆ เล็งเห็นผลประโยชน์ร่วม จึงเกิดการสนับสนุนงบประมาณในการจัดการแข่งขันอนาซีดบ่อยครั้ง เพื่อตอกย้ำการประกอบสร้างความหมายอัตลักษณ์ตัวตนบนชายแดนภาคใต้ ภายใต้บรรยากาศของการสร้างพื้นที่การค้า ดึงดูดนักท่องเที่ยวสู่พื้นที่ และสร้างมูลค่าให้กับอนาซีดกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับ Meekaew and Srisontisuk (2012) ซึ่งศึกษาเรื่องถนนชาวยิงเมืองเชียงคาน: การทำวัฒนธรรมให้เป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่า การกลายเป็นสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมของเมืองเชียงคาน มีกระบวนการขั้นตอน วิธีผลิตที่ซับซ้อน แปรเปลี่ยนเข้าสู่วิถีผลิตแบบอุตสาหกรรมมากขึ้น ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมส่งผลให้เกิดความก้าวหน้าในเชิงเศรษฐกิจการท่องเที่ยว ส่งผลให้สังคมภายนอกรู้จักเชียงคานมากขึ้น

กระบวนการที่สาม การสร้างตัวตนที่สังคมยอมรับ เป็นกระบวนการสำคัญขั้นพื้นฐานสำหรับศิลปินอนาซีด อันทำให้สังคมยอมรับอนาซีดได้ง่ายขึ้น ประกอบด้วย การพัฒนาทักษะการขับร้อง พัฒนาบุคลิกภาพให้เหมาะสมน่าสนใจ การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมทั้งบนเวทีและล่างเวที เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเยาวชน และมีอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่ม ซึ่งเป็นการกำหนดกฎเกณฑ์เพื่อบริหารนิยามความหมายของกระบวนการแต่ละขั้นตอนในการผลิตอนาซีดให้มีความซับซ้อนและมีคุณค่ามากพอต่อผู้บริโภค ดึงดูดอนาซีดเข้าสู่กลไกตลาดได้ง่ายขึ้น สอดคล้องกับ Anantawong, Boonprakarn, and Tepsing (2018) ซึ่งศึกษาเรื่องวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชนคีรีวง พบว่า พัฒนาการของชุมชนคีรีวง เกิดจากอัตลักษณ์ที่หลอมรวมกับชุมชนที่น่าสนใจ เป็นแรงดึงดูดนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้าสู่พื้นที่ชุมชน ซึ่งกระบวนการสร้างอัตลักษณ์จนเกิดการยอมรับมากจากการนิยามความหมายของชุมชนคีรีวง โดยใช้พื้นที่แสดงกิจกรรม

หรือสิ่งต่าง ๆ ที่หลากหลาย และสร้างกฎเกณฑ์ก่อให้เกิดทุกพื้นที่ที่มีความหมาย อาทิ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ หรือพื้นที่ที่อากาศดีที่สุดในประเทศไทย กลายเป็นจุดเด่นให้กับชุมชน

กระบวนการที่สี่ เครื่องมือเพื่อสร้างให้ออนาชีตเป็นสินค้า ซึ่งผู้ผลิตต้องคัดเลือกเครื่องมือให้มีความเท่าทันการพลวัตอย่างรวดเร็วของโลกตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไป อาทิ การพัฒนาจากการร้องสดสู่บันทึกเสียงเทปคาสเซ็ท CD VCD และ DVD และการสร้างสื่อสังคมออนไลน์ปัจจุบัน เช่น เพจเฟซบุ๊ก ยูทูบ เป็นต้น เพื่อช่วงชิงพื้นที่ความหมายให้ออนาชีตดำรงอยู่และเข้าถึงผู้บริโภคให้ได้มากที่สุด ท่ามกลางอิทธิพลของวัฒนธรรมกระแสหลักภายใต้ระบบทุนนิยม อีกทั้งข้อมูลปริมาณมหาศาลที่ไหลบ่ากดทับวัฒนธรรมกระแสรองอยู่ตลอดเวลา จึงเป็นเหตุให้ผู้ผลิตต้องพัฒนาศักยภาพอนาชีตให้มีความแปลกใหม่น่าสนใจ เพื่อต่อกรกับมิติของอำนาจเชิงสังคมกระแสหลักได้ โดยไม่รู้ถือนอุดมการณ์เดิมของการผลิตอนาชีต หรือประกอบสร้างนิยามความหมายอนาชีตใหม่เสียทั้งหมด สอดคล้องกับ Chalermson (2018) ซึ่งศึกษาเรื่องการต่อรองความเป็นอีสานบนพื้นที่สื่อดิจิทัล: การเมืองเชิงอัตลักษณ์ของเน็ตไอดอลอีสานพบว่า การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการสื่อสารที่แพร่กระจายส่งผลให้พื้นที่สื่อกลายเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมในการต่อสู้เชิงอัตลักษณ์ เพื่อต่อรองวัฒนธรรมกระแสหลัก และนิยามความหมายความเป็นอีสานผ่านเน็ตไอดอล ทั้งผสานความเป็นอีสานกับวัฒนธรรมต่างชาติได้อย่างน่าสนใจ อันเป็นการประกอบสร้างความความเป็นอีสานทั้งในและนอกบริบทสังคมไทย

กระบวนการที่ห้า การโฆษณาผ่านสื่อและช่องทางต่าง ๆ เป็นปฏิบัติการซ้ำที่ทำให้ออนาชีตแทรกซึมเข้าสู่วิถีชีวิตของผู้บริโภค และเกิดการยอมรับทางสังคมในตัวอนาชีตได้อย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ซึ่งปัจจุบันกระบวนการประกอบสร้างอนาชีตแต่ละขั้นตอนถูกถ่ายทอดผ่านพื้นที่เสมือน (Social Media) ที่มีขีดความสามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้ปริมาณมหาศาลในเวลาอันรวดเร็ว ไปพร้อม ๆ กับปฏิบัติการซ้ำในพื้นที่จริง ทำให้ออนาชีตเป็นเครื่องมือที่มีมูลค่าในการดึงดูดผู้คนเข้าสู่พื้นที่ เพื่อสร้างพื้นที่การค้ารับใช้อำนาจในมิติเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และสังคมไปพร้อม ๆ กัน สอดคล้องกับ Waicharoen (2015) ซึ่งศึกษาเรื่องการโฆษณากับพฤติกรรมผู้บริโภคในยุคดิจิทัล พบว่า ความรวดเร็วของยุคดิจิทัลทำให้ผู้บริโภคหันมาทำกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านสังคมออนไลน์ ผู้บริโภคสามารถเลือกเข้าไปร่วมแสดงความคิดเห็น กระจายข้อมูลจนเกิดพฤติกรรมตามกลุ่ม เพราะฉะนั้นการสร้างสรรคงานผ่านพื้นที่เสมือนสามารถสร้างความคุ้นเคย และความจงรักภักดีต่อสินค้าได้ง่ายและทันที

กล่าวโดยสรุปได้ว่า กระบวนการกลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมของอนาชีต เป็นผลจากความซับซ้อนในมิติเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง และการทะลักของข้อมูลข่าวสารสู่ท้องถิ่น ภายใต้การขยายตัวของระบบทุนนิยมที่เบียดเบียนพฤติกรรมของมนุษย์สู่การประเมินสิ่งต่าง ๆ เป็นมูลค่าในการแลกเปลี่ยนด้วยเงินตราในระบบตลาด และทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นสิ่งด้อยค่าล้ำสมัยในระบบเศรษฐกิจ เหล่านี้เป็นสิ่งยืนยันให้การประกอบสร้างอนาชีตมีกระบวนการที่ซับซ้อนขึ้น เพื่อกำหนดคุณภาพให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ อีกทั้งต่อรองอิทธิพลกระแสหลักที่กดทับการมีตัวตนของ อนาชีตในฐานะวัฒนธรรมกระแสรอง เพราะฉะนั้นกระบวนการประกอบสร้างอนาชีตจึงต้องปรับตัวให้ทันต่อความต้องการของผู้บริโภคอย่างเป็นขั้นตอน

เพื่อสร้างคุณค่าให้ออนาซีดมีมูลค่าในระบบตลาด กลายเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมที่เป็นที่ต้องการของตลาด อีกทั้งตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในช่วงเวลาที่แตกต่างและบริบทที่เปลี่ยนไป

อย่างไรก็ตาม ประเด็นที่น่าสนใจภายใต้กระบวนการข้างต้น อนาซีดกลับถูกผลิตมาเพื่อตอบสนองทางด้านเศรษฐกิจอย่างฉาบฉวยไม่ได้รับการตระหนักถึงแก่นของอุดมการณ์เดิมอย่างแท้จริง อนาซีดจึงกลายเป็นเครื่องมือของมิติอำนาจทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ในการดึงดูดผลประโยชน์เข้าสู่ตลาดและความพึงพอใจของผู้บริโภค หากแต่การประกอบสร้างอนาซีดให้กลายเป็นสินค้าอย่างเต็มรูปแบบอาจทำให้นิยามความหมายและคุณค่าดั้งเดิมที่แท้จริงถูกกลดทอนบทบาท และค่อย ๆ เลือนหายไปที่สุดในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรรวบรวมองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ไปใช้ต่อยอดทุนทางวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาการผลิตอนาซีดอย่างเป็นระบบ และสร้างพื้นที่เรียนรู้เชิงปฏิบัติการให้แก่ผู้ที่มีความสนใจเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นให้เกิดความรักและการสัมผัสต่ออนาซีด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาระบบการผลิตอนาซีดอย่างยั่งยืน และผลกระทบเมื่อวัฒนธรรมกลายเป็นสินค้าในจังหวัดชายแดนใต้

เอกสารอ้างอิง

- Anantawong, W., Boonprakarn, K., & Tepsing, P. (2018, July 20-21). The meaning and way of life of Khiriwong Community. In *The 9th Hatyai National and International Conference*. Hatyai University, Songkhla. [in Thai]
- Bensoh, R. (2019, May 10). Teaching expert for anasyid (interview). [in Thai]
- Chalermisan, U. (2018). Negotiations with Isan-ness in the digital space: Identity politics of Isan net idols. *Journal of Language and Culture*, 37(1), 134-135. [in Thai]
- Daoh, R. (2010). *Anasid the voice of peace* (Research report). Pattani: Prince of Songkla University. [in Thai]
- Intarapanich, S., & Janthranusorn, K. (2014). Contested space: The Kut Ting Ramsar Site in Bueng Kan Province, Thailand. *Journal of Mekong Societies*, 10(1), 21-22. [in Thai]
- Kaewprakob, J. (2010). *Discourses from the historical movies entitled: Bang Rajan the legend of the vullage'w Warriors, Suriyothai and the legend of King Naresuan* (Master's thesis). Rajabhat Mahasarakham University, Mahasarakham. [in Thai]
- Leejaroen, A. (2016). *University spaces: Commoditization in capitalism* (Master's thesis). Prince of Songkla University, Songkhla. [in Thai]

- Meekaew, N., & Srisontisuk, S. (2012). *Chaikong road: Cultural commodification for tourism in Chiangkhan District, Loei Province* (Master's thesis). Khon Kaen University, Khon Kaen. [in Thai]
- Pongnil, M. (2015). Humanities and social sciences research survey in the upper north: Observations of changes in the relation of social structures to humans. *Journal of Human Sciences*, 16(2), 185-172. [in Thai]
- Sharepie, M. (2015). A study of the importance of Anasyid song for support to the children and youth of Donchimplee Sub-district, Bangnamplew District, Chachoengsao Province. *Burapha Arts Journal*, 18(2), 138-139. [in Thai]
- Waicharoen, A. (2015). The impact of advertising on consumer behavior in the digital sphere. *Dhurakij Pundit Communication Arts Journal*, 9(1), 11-12. [in Thai]